

چهل گانه های درس هایی از قرآن کریم

تهیه و تدوین: علی حبیبی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى خَيْرِ خَلْقِهِ
أَبِي الْقَاسِمِ مُحَمَّدٍ وَعَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ الطَّيِّبِينَ الطَّاهِرِينَ

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ :

يَا مُعَاذُ عَلِمَهُمْ كِتَابَ اللَّهِ ... وَلَيْكُنْ أَكْثَرُ هَمِّكَ الصَّلَاةَ
فَإِنَّهَا رَأْسُ الْإِسْلَامِ بَعْدَ الْإِقْرَارِ بِالْإِيمَانِ ... ثُمَّ بُتِّ فِيهِمُ الْمُعَلِّمِينَ
وَصِيَّتْ بِإِمْبَارِكِهِمْ ﷺ بِه مُعَاذِينَ جَبَلِ هَنْكَامِ فَرَسْتَادَنِ او به سَوِي يَمِينِ :

ای معاذ، قرآن را به آنها بیاموز... و بیشتر همتت نماز باشد؛ چراکه نماز

اساس و پایه اسلام پس از اعتراف به روز جزاست... سپس آموزگان را

در میانشان پراکنده کن...

(تحف العقول، ج ۱، ص ۲۵)

پیشگفتار

﴿هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ﴾^۱

خداوند هدف بعثت پیامبر اسلام ﷺ را در سه امر خلاصه کرده که یکی جنبه مقدماتی دارد و آن تلاوت آیات الهی است و دو قسمت دیگر یعنی تهذیب و تزکیه نفوس و تعلیم کتاب و حکمت دو هدف بزرگ نهایی را تشکیل می‌دهد.^۲

آموزش قرآن در صدر اسلام به صورت شفاهی و شنیداری بوده است به این صورت که نخست قرائت قرآن را از شخص پیامبر گرامی اسلام ﷺ می‌شنیدند و با تکرار به حافظه خود می‌سپردند و موظف بودند که در رکعت‌های اول و دوم نمازهای خود، مقداری از آن را بخوانند؛ و این به دان جهت بود که قرآن، قانون اساسی و کتاب زندگی و معیار درستی و نادرستی اندیشه و احکام و رفتار مسلمانان بوده است و بر اساس آیه ﴿فَاَقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ﴾^۳ تمامی مسلمانان موظف بودند که برای تعلیم و تربیت

۱. جمعه: ۲، «او کسی است که در میان درس‌نخوانده‌ها، پیامبری از خودشان برانگیخت تا آیاتش را بر آنها بخواند و آنها را از هرگونه شرک و کفر و انحراف و فساد پاک و پاکیزه کند و کتاب (قرآن) و حکمت (سنت) را به آنها بیاموزد».

۲. تفسیر نمونه، ج ۲۴، ص ۱۰۷.

۳. پس آنچه برای شما ممکن و آسان است از قرآن بخوانید

و آگاهی بر اصول و فروع دین اسلام و همچنین حفظ و رساندن آن به نسل های آینده، به صورت روزانه و مستمر با قرآن در ارتباط و به فرامین آن پایبند باشند.

علامه مجلسی از ابی عبدالرحمان سلمی روایت می کند که گفته است: کسی که قرآن را بر ما اِقرأ (قرائت در مقام آموزش) می کرد، برای ما از صحابه روایت کرد که آنان از رسول خدا ﷺ ده آیه را فرامی گرفتند و به فراگرفتن ده آیه دیگر نمی پرداختند مگر آنگاه که درباره ده آیه نخست از لحاظ علم و عمل، آگاهی کسب می کردند.^۱

در کنار آشنایی با قرائت و حفظ قرآن کریم، پیامبر اکرم ﷺ به افرادی که خواندن و نوشتن را می دانستند دستور می داد که قرآن را بنویسند تا قرآن مکتوب (نوشته شده) پشتوانه قرآن محفوظ در سینه ها باشد و در کنار آن، نهضت سوادآموزی را آغاز کردند تا همه مسلمانان با خواندن و نوشتن آشنا شود.

در تاریخ آمده است که پیامبر اکرم ﷺ از افرادی که سواد خواندن و نوشتن را داشتند می خواست تا خواندن و نوشتن را به مردم مدینه آموزش دهند^۲ و همچنین از اسرای جنگ که با سواد بودن می خواست که با آموزش خواندن و نوشتن به ده کودک مسلمان، مقدمات آزادی خود را سازند.^۳

۱. مجلسی، بحارالانوار، ج ۹۲، ص ۱۰۶. حَدَّثَنَا مَنْ كَانَ يُقَرِّئُنَا مِنَ الصَّاحِبَةِ أَنَّهُمْ كَانُوا يَأْخُذُونَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ عَشْرَ آيَاتٍ، فَلَا يَأْخُذُونَ فِي الْعَشْرِ الْآخِرِ حَتَّى يَعْلَمُوا مَا فِي هَذِهِ مِنَ الْعِلْمِ وَالْعَمَلِ.

۲. زنجانی، ابی عبدالله، تاریخ قرآن، ص ۴۹ و سجستانی، المصاحف، ص ۳.

۳. زنجانی، ابی عبدالله، تاریخ قرآن، ص ۳۴.

باتوجه به ابتدایی بودن خط عرب و نبود نشانه‌هایی برای تشخیص حروف متشابه و اعراب کلمات، امکان اشتباه در تلفظ صحیح کلمات و آیات؛ به‌ویژه برای غیرعرب‌ها وجود داشت و این امر امیرمؤمنان حضرت علی بن ابی‌طالب (علیه‌السلام) را بر آن داشت تا دانش ادبیات عرب (نحو) را پایه‌گذاری کند و شاگردان آن حضرت برای ضبط تلفظ صحیح کلمات و آیات، نخست به علامت‌گذاری قرآن کریم پرداختند، سپس دانش مخارج حروف (تجوید) را برای تلفظ صحیح حروف پایه‌گذاری کردند تا مشکل آموزش و صحت قرائت را بر طرف کنند و نیازی به قرائت ابتدا تا انتهای قرآن برای آموزش نباشد و این امر باعث شد تا آشنایی هم‌زمان آموزش قرآن با معارف قرآن، به فراموشی سپرده شود.

هدف ما در این نوشته انتخاب چهل فراز کوتاه از معارف قرآن با عنوان درس‌هایی از قرآن کریم است تا معلمین ارجمند با انتخاب و آموزش آنها در ابتدای هر جلسه، قرآن‌آموزان را با ترجمه و مفاهیم بعضی از آیات آشنا سازند و به آنها گفته شود که هدف از آموزش و قرائت قرآن آشنایی با دستورات الهی و عمل به آنهاست.

چند نکته

۱. به استثنای چهار فراز اول که در رابطه با لزوم آشنایی با قرآن و نحوه قرائت قرآن است، انتخاب ترتیب فرازهای دیگر با معلمین قرآن است که باید با توجه فرهنگ و نیاز معرفتی منطقه محل آموزش باشد.

۲. برای هر یک از فرازهای انتخاب شده توضیح مختصری ارائه شده است، معلمین ارجمند با استفاده از کتاب‌های تفسیر و با در نظر گرفتن

سطح دانش قرآن‌آموزان می‌توانند مطالب را ساده‌تر یا به توضیح بیشتر آنها بپردازند.

۳. حداکثر وقت کلاس برای آشنایی با درس‌هایی از قرآن، پنج دقیقه است که با نوشتن آیه و ترجمه آن روی تابلو و قرائت و تکرار آیه با قرآن‌آموزان، از آنها می‌خواهیم تا آن آیات را به ذهن خود بسپارند.

۴. معلمان ارجمند می‌توانند حفظ آن آیات را به عنوان «مسابقه حفظ» اعلام کنند و در پایان دوره، مسابقه‌ای برگزار و به نفراتی که آیات را حفظ کرده‌اند، جوایزی اهدا کنند و برای تشویق و کمک به حفظ، بعد از ترجمه و بیان پیام آیه، از قرآن‌آموزان بخواهند چند بار آن را تکرار کنند. سپس آیه را از تابلو پاک کرده و از آنها بخواهند چند بار از حفظ تکرار کنند. همچنین می‌توان هر روز، آیه درس قبل را از قرآن‌آموزان پرسید تا از حفظ بخوانند و ترجمه کنند.

۵. ترجمه لغات، از آموزش ترجمه و مفاهیم «القرآن الکریم» بیت القرآن امام علی علیه السلام قم و ترجمه و تفسیر آیات، از تفسیر نمونه انتخاب گردیده است؛ بدیهی است که بعضی از مطالب تفسیر برای بعضی از قرآن‌آموزان سنگین خواهد بود؛ از این رو بر معلمین قرآن است که آن مطالب را براساس فهم و درک قرآن‌آموزان خود، ساده‌تر و قابل درک کنند یا تنها به قرائت و ترجمه آیات اکتفا نمایند.

۱- لزوم یادگیری و قرائت قرآن کریم

﴿فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ﴾^۱

پس آنچه برای شما آسان و امکان‌پذیر است از قرآن بخوانید
قرآن کریم، کلام خداوند رحمان، سند نبوت و معجزه‌ی پایدار پیامبر اکرم
حضرت محمد ابن عبدالله ﷺ و معیار درستی و نادرستی اندیشه و
احکام و رفتارهاست.

قرآن کریم، قانون اساسی و کتاب زندگی مسلمانان است و بر تمامی
مسلمانان واجب است که برای تعلیم و تربیت و آگاهی بر اصول و فروع
دین اسلام و همچنین حفظ و رساندن آن به نسل‌های آینده، به صورت
روزانه و مستمر با قرآن در ارتباط و به فرامین آن پایبند باشند؛ از این رو
خداوند از همه خواسته‌اند: هر قدر ممکن و آسان است، قرآن بخوانند؛
تا به معارف قرآن و اصول و فروع دین آشنایی پیدا کنند.

در احادیث اسلامی نیز برای آموزش و قرائت قرآن کریم، بسیار سفارش
شده است. پیامبر اکرم ﷺ می‌فرماید: خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ.^۲
«بهترین شما کسی است که قرآن را بیاموزد و آموزش دهد»،

۱. مِثْل: ۲۰. ﴿فَاقْرَءُوا﴾ = ف: پس؛ اقْرَءُوا: بخوانید، ﴿مَا﴾: آنچه، ﴿تَيَسَّرَ﴾: آسان و امکان‌پذیر است،
﴿مِّنَ﴾: از، ﴿الْقُرْآنِ﴾: کتاب آسمانی مسلمانان (قرآن).

۲. نوری، مستدرک الوسائل، ج ۴، ص ۲۳۵. «میرزا حسین نوری» (م ۱۳۲۰ ق) از چهره‌های درخشان
علمای شیعه در قرن چهاردهم؛ کتابش حاوی روایات و احادیث ائمه اطهار علیهم‌السلام در باره مسائل و
احکام شرعی است.

۲- شمرده و با دقت خواندن قرآن

﴿وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا﴾^۱

و قرآن را شمرده و با دقت و تأمل بخوان

«ترتیل» در لغت به معنای «منظم بودن و مرتب بودن» است؛ و در اصطلاح قرائت: «خواندن قرآن است به صورت منظم و شمرده که حروف و کلمات صحیح ادا شوند، همراه با تدبیر در معانی آیات».

در رابطه با معنای ترتیل، از حضرت علی علیه السلام نقل گردیده است: «الَّتَرْتِيلُ حِفْظُ الْوُقُوفِ وَبَيَانُ الْحُرُوفِ»^۲. ترتیل، انتخاب محل مناسب برای وقف کردن و تلفظ صحیح حروف است.

در حدیث دیگری از امام صادق علیه السلام در تفسیر «ترتیل» می خوانیم:^۳
«قرآن را سریع و تند نباید خواند، بلکه باید با ترتیل (شمرده و با دقت) خوانده شود، هرگاه از آیه ای می گذاری که در آن سخنی از دوزخ است، می ایستی و از آتش دوزخ به خدا پناه میبری».

در روایات تأکید شده است که نباید آیات قرآن را به عنوان الفاظی خالی از محتوا و پیام، تلاوت کرد بلکه باید توجه داشت که این پیام الهی است و هدف، تحقق بخشیدن به محتوای آن است.^۴

۱. مزمل: ۴. ﴿و: ﴿رَتِّلِ﴾: (فعل امر) شمرده و با تأنی، ﴿الْقُرْآنَ﴾: قرآن، ﴿تَرْتِيلًا﴾: با تأنی و به تدریج خواندن.

۲. تفسیر صافی، ج ۱، ص ۴۵.

۳. اصول کافی، ج ۲، ص ۶۱۸ (باب فی کم یقرأ القرآن و یختم، ح ۵).

۴. تفسیر نمونه، ج ۲۵، ص ۱۷۰-۱۷۲.

۳- شروع قرآن با استعاذه

﴿فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ﴾^۱

هنگامی که قرآن می خوانی، به خداوند پناه ببر از شرّ شیطان رانده شده قرائت قرآن بر اساس دستور خداوند باید با استعاذه آغاز شود. «استعاذه» در لغت به معنای پناه خواستن و پناه بردن است و در اصطلاح قرائت گفتن «أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ» است. البته منظور تنها ذکر جمله «أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ» نیست، بلکه باید این ذکر را به فکر، و فکر را به حالتی درونی تبدیل کنیم و هنگام خواندن هر آیه از اینکه وسوسه های شیطانی، حجاب میان ما و کلام حیات بخش خداوند متعال شود به خدا پناه ببریم.^۲

به طور کلی برای شناخت حقایق دو چیز لازم است: آشکار بودن چهره حق و دارا بودن وسیله دید و درک؛ بی شک چهره قرآن کریم در کمال روشنی است؛ اما ممکن است شیطان و شیطان صفتان با کمک هوا و هوس، قدرت شناخت انسان را از بین ببرند؛ چنان که در حدیثی می خوانیم اگر شیاطین در اطراف دل های فرزندان آدم نمی چرخیدند، آنها می توانستند ملکوت و باطن آسمان ها را بنگرند. به همین دلیل نخستین شرط برای رهروان راه حق تهذیب نفس و تقواست.

۱. نحل: ۹۸. ﴿فَإِذَا﴾: پس هنگامی که، ﴿قَرَأْتَ﴾: خواندی، ﴿الْقُرْآنَ﴾: قرآن، ﴿فَاسْتَعِذْ﴾: پس پناه ببر، ﴿بِاللَّهِ﴾: به خداوند، ﴿مِنْ﴾: از، ﴿الشَّيْطَانِ﴾: شیطان، ابلیس، ﴿الرَّجِيمِ﴾: رانده شده.

۲. مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۱۱، ص ۳۹۹.

۴- شروع قرآن با بِسْمِ الله

﴿اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ﴾^۱

بخوان به نام پرودگارت که (جهان را) آفرید

خداوند بزرگ در نخستین آیاتی که بر پیامبرش ﷺ وحی فرمود، دستور می دهد که در آغاز شروع تبلیغ اسلام، این وظیفه خطیر را با نام خدا شروع نماید ﴿اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ﴾.

گفتن «بِسْمِ الله» در آغاز هر کار، هم به معنی «استعانت جستن» به نام خدا است و هم «شروع کردن به نام او» و این دو یعنی «استعانت» و «شروع» لازم و ملزوم یکدیگرند، یعنی هم با نام او شروع می کنم و هم از ذات پاکش استمداد می طلبم.^۲

علاوه بر توصیه های عام، نسبت به گفتن «بِسْمِ الله»، در مواردی خاص نیز، مانند اوقات خوردن غذا، نوشتن، رفتن به بستر برای خواب و برخاستن از بستر، تأکید بیشتری شده است، از این رو گفتن «بِسْمِ الله» برای مسلمانان به صورت شعار و نشانه دین اسلام درآمده است و بلند گفتن آن، از نشانه های ایمان شمرده می شود.

۱. علق: ۱. ﴿اِقْرَأْ﴾: (فعل امر) بخوان، «بِ»: به، «اسْمِ»: نام، «رَبِّكَ»: پرودگارت، «الَّذِي»: کسی که، «خَلَقَ»: آفرید.

۲. تفسیر نمونه، ج ۱، ص ۱۵.

ه- قرآن، راه فو شبختی

﴿إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ﴾^۱

این قرآن، به راهی که استوارترین راه هاست، هدایت می کند
این قرآن مردم را به آیینی که مستقیم ترین و صاف ترین و پا برجاست
آیین هاست هدایت می کند.
صاف و مستقیم از نظر عقائدی که عرضه می کند، عقائدی روشن و
قابل درک، خالی از هرگونه ابهام و خرافات، عقایدی که دعوت به عمل
دارد، نیروهای انسانی را بسیج می کند و میان انسان و قوانین طبیعت،
هماهنگی برقرار می سازد و میان ظاهر و باطن، عقیده و عمل، تفکر و
برنامه، همگونی ایجاد کرده و همه را به سوی الله دعوت می کند.
صاف تر و مستقیم تر از نظر قوانین اجتماعی و اقتصادی و نظام های
سیاسی که بر جامعه انسانی حکم فرماست که هم جنبه های معنوی را
پرورش می دهد و هم از نظر مادی تکامل آفرین است.
به افراط و تفریط عبادت و همچنین برنامه های اخلاقی که انسان را از
هرگونه تمایل به افراط و تفریط و آرزو و حرص و طمع و اسراف و تبذیر
و بخل و حسد و ضعف و استکبار رهایی می بخشد.
و بالاخره صاف و مستقیم تر از نظر نظام حکومتی که برپادارنده عدل
است و درهم کوبنده ستم و ستمگران.^۲

۱. اسراء: ۹. ﴿إِنَّ﴾: قطعاً، همانا، ﴿هَذَا﴾: این، ﴿الْقُرْآنَ﴾: قرآن، ﴿يَهْدِي﴾: هدایت می کند، ﴿لِلَّتِي﴾: به آنچه که،
به راهی که، ﴿هِيَ﴾: آن، او، ﴿أَقْوَمُ﴾: استوارتر.

۲. تفسیر نمونه، ج ۱۲، ص ۳۶-۳۷.

۶- قرآن، بیانگر همه چیز

﴿وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ﴾^۱
و ما این کتاب را بر تو نازل کردیم که بیانگر همه چیز است و مایه هدایت و رحمت و بشارت برای مسلمانان است.

قرآن کریم بیانگر همه چیز است و تمام چیزهایی را که مربوط به هدایت انسان است بیان کرده است؛ قرآن کتاب هدایت است؛ نه دائرة المعارف بزرگ که تمام جزئیات علوم ریاضی و جغرافی و تاریخ و شیمی و فیزیک و گیاه شناسی و مانند آن در آن آمده باشد.

بنابراین، معنی این که می فرماید: قرآن بیانگر همه چیز است، این است که آنچه بشر در امر هدایت و سعادت ابدی خویش نیاز دارد، در قرآن آمده است؛ چنان که در روایتی از امام صادق (علیه السلام) می خوانیم: «خداوند در قرآن هر چیزی را بیان کرده است، به خدا سوگند هیچ چیزی را که بندگان خدا به آن نیازمندند، فرونگذاشته است تا کسی نتواند بگوید ای کاش چنین چیزی در قرآن نازل می شد، هیچ چیز مورد نیاز مردم نبوده مگر این که خداوند آن را در قرآن نازل کرده است». البته برای دستیابی به معارف بلند قرآن باید به عالمان حقیقی آن یعنی پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) و امامان معصوم (علیهم السلام) مراجعه کرد و از آن چشمه های زلال سیراب شد.^۲

۱. نحل: ۸۹. ﴿وَنَزَّلْنَا﴾: و نازل کردیم، ﴿عَلَيْكَ﴾: بر تو، ﴿الْكِتَابَ﴾: (قرآن)، ﴿تِبْيَانًا﴾: بیانگر، ﴿لِكُلِّ﴾:

برای هر، ﴿شَيْءٍ﴾: چیز، ﴿وَهُدًى﴾: و هدایت، راهنمای، ﴿وَرَحْمَةً﴾: و رحمت، ﴿وَبُشْرَىٰ﴾: و بشارت دهنده، ﴿لِلْمُسْلِمِينَ﴾: برای مسلمانان.

۲. تفسیر نمونه، ج ۱۱، ص ۳۶۱.

۷- باور به حسابرسی اعمال

﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ﴾^۱ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ^۱

پس هرکس هم وزن ذره ای کار خیر انجام دهد آن را می بیند و هر کس هم وزن ذره ای کار بد کرده آن را می بیند.

این آیات نشان می دهد که حسابرسی خداوند در روز قیامت، فوق العاده و دقیق است و ترازو سنجش عمل در قیامت آن قدر ظریف است که حتی کوچک ترین اعمال انسان را وزن می کند و به حساب می آورد. همچنین این آیات هشدار می دهد، هر چیزی که مورد محاسبه الهی قرار می گیرد، هر چه باشد کم اهمیت نیست.

بعضی از مفسران گفته اند: این آیات زمانی نازل شد که بعضی از یاران پیامبر اکرم ﷺ به انفاق اموال کم بی اعتنا بودند و می گفتند اجر و پاداش به چیزهایی داده می شود که ما آنها را دوست داریم و اشیای کوچک چیزی نیست که مورد علاقه ما باشد. همچنین نسبت به گناهان کوچک بی اعتنا بودند؛ آیات نازل شد و آنها را به خیرات کوچک نیز ترغیب کرد و از گناهان کوچک بر حذر داشت.^۲

۱. زلزال: ۷-۸. ﴿فَمَنْ﴾: پس کسی که، ﴿يَعْمَلْ﴾: انجام دهد، ﴿مِثْقَالَ﴾: هم وزن، ﴿ذَرَّةٍ﴾: ذره، ﴿خَيْرًا﴾:

کار خیر، نیکی، ﴿يَرَهُ﴾: می بیند آن را، ﴿وَمَنْ﴾: و کسی که، ﴿يَعْمَلْ﴾: انجام دهد، ﴿مِثْقَالَ﴾: هم وزن، ﴿ذَرَّةٍ﴾: ذره، ﴿شَرًّا﴾: شر، بدی، ﴿يَرَهُ﴾: می بیند آن را.

۲. تفسیر نمونه، ج ۲۷، ص ۲۲۹.

۸- الکوپذیری از پیامبر ﷺ

﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾^۱

۹- الکوپذیری از اهل بیت پیامبر ﷺ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِيَ الْأَمْرِ مِنْكُمْ^۲

۱۰- شیطان دشمن آشکار انسان

إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا^۳

۱۱- اهمیت خودسازی (تزکیه)

قَدْ أَفْلَحَ مَن زَكَّاهَا^۴ وَقَدْ خَابَ مَن دَسَّاهَا^۵

۱۲- اهمیت تقوا و خودسازی

وَ لِبَاسٍ الْتَقَوَىٰ ذَٰلِكَ خَيْرٌ^۶

۱. احزاب: ۲۱.

۲. نساء: ۵۹.

۳. فاطر: ۶.

۴. شمس: ۹-۱۰.

۵. اعراف: ۲۶.

۱۳- معنا و گستره تقوا

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ
كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا^۱

۱۴- آثار تقوا

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِن تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا^۲

۱۵- یاد خدا

أَلَا يَذْكُرُ اللَّهُ تَطْمِئِنُّ الْقُلُوبُ^۳

۱۶- مثبت اندیشی

وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ^۴

۱۷- توجه به تضرع به سالم (پرهیز از پرفوری)

وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ^۵

۱. اسراء: ۳۶.

۲. انفال: ۲۹.

۳. رعد: ۲۸.

۴. ضحی: ۱۱.

۵. اعراف: ۳۱.

۱۸- اخلاص و باور به راه‌گشایی الهی

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ

۱۹- صبر و پایداری

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ

۲۰- دانایی و علم‌آموزی

قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

۲۱- کوشش و همتی ناپذیری

وَأَنْ لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى ﴿٣٩﴾ وَأَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يُرَى

۲۲- عطوفت و مهرورزی

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ

۱. عنکبوت: ۶۹.

۲. بقره: ۱۵۳.

۳. زمر: ۹.

۴. نجم: ۳۹-۴۰.

۵. فتح: ۲۹.

۲۳- احسان و نیکوکاری

وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ
وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ^۱

۲۴- برادری با مؤمنان

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلَحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ^۲

۲۵- مسن خلق

وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا^۳

۲۶- همیاری و همکاری و مشارک عمومی

وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ^۴

۲۷- امانت داری و فوش عهدی

وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمْتِنَتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ^۵

۱. بقره: ۱۹۵.

۲. حجرات: ۱۰.

۳. بقره: ۸۳.

۴. مائده: ۲.

۵. مؤمنون: ۸.

۲۸- گذشت و کنترل فشم

وَالْكُظُمِينَ الْعِظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ^۱

۲۹- محبت و مهربانی

وَلَا تَسْتَوِ الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ
فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ^۲

۳۰- تواضع و فروتنی

وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا
وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا^۳

۳۱- تذکر و فیرفواهی

ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ
وَجِدِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ^۴

۳۲- پندپذیری

وَذَكِّرْ فَإِنَّ الذِّكْرَ تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ^۵

۱. آل عمران: ۱۳۴.

۲. فصلت: ۳۴.

۳. فرقان: ۶۳.

۴. نحل: ۱۲۵.

۵. ذاریات: ۵۵.

۳۳- فوش بینی و مفط مریم فصوصی دیگران

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ
إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا^۱

۳۴- روابط با پدر و مادر

وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا^۲

۳۵- دقت در محتوای گفتار

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا^۳

۳۶- الگودهی به فرزندان

رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءِ^۴

۳۷- راه های افزایش روزی

وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ^۵

۱. حجرات: ۱۲.

۲. اسراء: ۲۳.

۳. احزاب: ۷۰.

۴. ابراهيم: ۴۰.

۵. طلاق: ۲.

۳۸- اصلاح الکوی مصرف

إِنَّ الْمُبَدِّرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيْطَانِ^ط وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ^ه كَفُورًا^۱

۳۹- اهمیت گفتار

وَقُلْ لِّعِبَادِي يَقُولُوا^۱ الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ^۲

۴۰- دوری از مال حرام

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ^۳

۱. اسراء: ۲۷.

۲. اسراء: ۵۳.

۳. نساء: ۲۹.